

แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

นางเกษมศรี มานิมนต์

กรมพัฒนาที่ดินจัดทำโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในพื้นที่บรรเทาปัญหาภัยแล้ง การขาดแคลนน้ำ และเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ซึ่งจะพิจารณาศักยภาพของพื้นที่ในการกักเก็บน้ำ คุณภาพน้ำ รวมทั้งความพร้อมของเกษตรกรในการกำหนดพื้นที่ขุดสระน้ำในไร่นาขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย 2,500 บาท ต่อ 1 บ่อ โดยโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เป็นโครงการก่อสร้างสระน้ำในไร่นาให้กับเกษตรกรตามหลักเกณฑ์ คุณสมบัติ และกระบวนการที่กำหนดตามคู่มือโครงการ ซึ่งประกอบด้วย ความสำคัญโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน หลักการบันทึกข้อมูลระบบบริหารจัดการจัดการแหล่งน้ำ การคัดเลือกพื้นที่และรูปแบบการก่อสร้าง รวมทั้งกระบวนการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานรายละเอียด ดังนี้

1. ความสำคัญของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เป็นโครงการเพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทานโดยการขุดสระน้ำในไร่นา เพื่อบรรเทาผลกระทบจากฝนทิ้งช่วง หรือภัยแล้ง ให้เกษตรกรสามารถทำการผลิตทางการเกษตรได้โดยใช้น้ำจากสระน้ำในไร่นา โดยมีเป้าหมายในการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร จำนวน 35,380 บ่อ พื้นที่ทางการเกษตรได้รับประโยชน์จากการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน จำนวน 70,760 ไร่ อยู่ในกรอบวงเงินงบประมาณ 731.1277 ล้านบาท โดยสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแผน ระดับ1 ระดับ2 ระดับ3 และแผนอื่นๆ ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561- พ.ศ. 2580) และเนื่องจากปัญหาภัยแล้งทำให้เกษตรกรมีน้ำการเกษตรในไร่นาไม่เพียงพอ ส่งผลให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย โดยเกษตรกรสามารถขอเพิ่มขนาดบ่อจากการก่อสร้างแหล่งน้ำความจุขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร เป็นขนาด 2,500 ลูกบาศก์เมตร เพื่อให้มีความหลากหลายเหมาะสมกับความต้องการและศักยภาพการใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ โดยพิจารณาจากปริมาณน้ำที่เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ทำการเกษตร และอายุการปลูกพืช

2. หลักการบันทึกข้อมูลระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ดังนี้

2.1 ระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ประกอบด้วย เครื่องมือสำหรับผู้ใช้งาน 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) เกษตรกรลงทะเบียนขอแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- 2) สถานีพัฒนาที่ดิน
- 3) สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต
- 4) กองแผนงาน

2.2 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานประกอบด้วย 7 ขั้นตอน

- 1) กองแผนงาน กำหนดเป้าหมายจำนวนแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- 2) เกษตรกร ลงทะเบียนขอแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- 3) สถานีพัฒนาที่ดิน คัดเลือกเกษตรกรแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- 4) สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ตรวจสอบรายชื่อเกษตรกร
- 5) กองแผนงาน อนุมัติรายชื่อเกษตรกร
- 6) สถานีพัฒนาที่ดิน ลงทะเบียนผู้รับเหมา
- 7) สถานีพัฒนาที่ดิน ทำสัญญาจัดทำแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานและ

บันทึกผลการดำเนินการ

3. การคัดเลือกพื้นที่และรูปแบบการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ประกอบด้วย

3.1 การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย ดังนี้

1) พื้นที่ดำเนินการต้องเป็นพื้นที่ทำการเกษตรและมีเอกสารสิทธิ์ที่ดินที่หน่วยงานเป็นผู้ออกให้ ได้แก่ โฉนดที่ดิน น.ส.3 น.ส.3ก. น.ส.3 ข. ส.ค.1 น.ค.3 กสน.5 ส.ป.ก.4-01 ส.ป.ก 4-14 ส.ป.ก. 4-18 น.ส.2 น.ส.2 ก. พื้นที่ คทช. และพื้นที่โครงการพระราชดำริที่มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกร รวมทั้งเอกสารใบรับรองให้ใช้ประโยชน์ที่ดินที่ออกจากกรมป่าไม้และกรมอุทยาน

2) เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน ขาดแคลนระบบที่จะจัดส่งน้ำไปถึงได้ตลอดทั้งปี และประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเป็นประจำ หรือแล้งซ้ำซาก

3) พื้นที่ดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นา ต้องเป็นพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำ โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของดินที่มีผลต่อปริมาณน้ำที่จะกักเก็บได้ ตามระดับความเหมาะสมของดิน และความลาดชันของพื้นที่ไม่ควรเกิน 15 เปอร์เซ็นต์

4) ในกรณีการขุดสระน้ำความลึกไม่เกิน 3 เมตร ควรมีพื้นที่ดำเนินการจากขอบปากสระน้ำข้างละ 2 เมตร ส่วนกรณีขุดสระน้ำลึกเกิน 3 เมตร ต้องมีระยะเว้นไม่น้อยกว่าที่กำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

3.2 รูปแบบการก่อสร้าง ดังนี้

1) สระน้ำ คือ แหล่งเก็บขังน้ำฝน หรือน้ำซับที่ไหลซึมออกมาจากดินโดยการขุดดินออกให้เป็นที่สำหรับขังน้ำให้มีขนาดความจุตามปริมาณน้ำที่ต้องการจะเก็บขังไว้ใช้

2) งานดินขุด คือ การขุดดินให้ได้ขนาดความกว้าง ความยาว ความลึก และลาดด้านข้าง ตามที่กำหนดในแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่เก็บกักน้ำ โดยมีข้อกำหนด คือ

(1) ลาดด้านข้าง การขุดดินจะต้องมีความมั่นคงไม่เกิดการเลื่อนไถลของลาดตลิ่ง การขุดดินความลึกไม่เกิน 3 เมตร สามารถใช้ลาดด้านข้าง 1:1 ,1:1.5 และ 1:2 การกำหนดความลาดด้านข้างของดินขึ้นอยู่กับชนิดของดินที่จะขุด โดยมีข้อเสนอแนะว่าดินเหนียวปนทรายควรมีลาดด้านข้าง 1:2

(2) ความลึก การขุดดินหากลึกเกิน 3 เมตร ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

(3) กาดขุดดินใกล้แนวเขตที่ดินผู้อื่นจะต้องมีระยะของขอบสระน้ำห่างจากแนวเขตที่ดินผู้อื่นไม่น้อยกว่าสองเท่าของความลึกสระน้ำและนำดินที่ขุดมาถมเป็นคันล้อมรอบสระน้ำหรือปรับพื้นที่ภายในแปลงให้เรียบร้อย

(4) การขุดดิน ถ้าพบโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ซากดึกดำบรรพ์ หรือแร่ ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจหรือทางการศึกษาในด้านธรณีวิทยาให้ผู้ขุด ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

3) รูปแบบของสระน้ำ กรมพัฒนาที่ดินได้ออกแบบสระน้ำมาตรฐานความจุ 1,260 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งมีความกว้าง ความยาว ความลึก และลาดด้านข้างที่แตกต่างกัน สามารถคำนวณปริมาณดินขุด โดยการพิจารณาจากตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความกว้าง ความยาว และความลึกของสระน้ำ เมื่อมีปริมาตรดินขุด 1,260 ลูกบาศก์เมตร ที่ความลาดด้านข้างต่างๆ กัน

4. กระบวนการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ การรับสมัครเกษตรกร การตรวจสอบพื้นที่ การยกเลิก และการสละสิทธิ์เข้าร่วมโครงการ กระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง การขุดสระน้ำในไร่นา และการติดตามผลการขุดสระน้ำ

กรมพัฒนาที่ดิน

ขอมอบประกาศนียบัตรฉบับนี้ไว้เพื่อแสดงว่า

นางเกษมศรี มานิมนต์

ได้ผ่านการฝึกอบรมการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ระบบ LDD e-Training

หลักสูตร "แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน"

รุ่นที่ 2/2567 : เมษายน 2567 - กันยายน 2567

(นายปราโมทย์ ยาใจ)
อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน